

Leven in en op bomen

Bomen zijn waardevol. Was vroeger de economische waarde van het hout zo gewaardeerd, nu wordt er meer waarde gehecht aan de belevingswaarde en de ecologische functies.

TEKST EN FOTO'S: GUIDO HAMELINK EN SANDER KRISTALIJN

Bomen zijn kleine biotopen op zich, ze fungeren als schuilplaats en verblijfplaats voor veel diersoorten en andere organismen. Ook dienen ze als voedselbron voor veel soorten die rond de boom of in het bos leven. Vogels zijn een goed zichtbaar voorbeeld. Ze maken nesten in bomen en voeden zich met de zaden en vruchten. Maar naast vogels zijn er meer diergroepen die afhankelijk zijn van bomen. Soms als waardplant (een plant die essentieel is voor de groei en vermeerdering van een soort) en soms alleen als bron van voedsel of plek om te schuilen.

Planten

Planten kunnen mossen en korstmossen zijn. Deze zijn vaak te vinden op de bast in de oksels van takken of plekken waar het lang vochtig blijft. Een bekende soort die ook in bomen leeft is de maretak (*Viscum album*). Deze soort is een halfparasiet en is afhankelijk van de boom voor voedingsstoffen. Heel veel andere planten groeien niet zozeer op de boom zelf, maar onder de boom. Bomen zorgen voor een specifiek klimaat waardoor andere planten zich kunnen vestigen. De blaadjes die in de herfst op de grond vallen veranderen de samenstelling van de bodem op den duur en zorgen, bij een goede vertering, voor een goede vestigingsplaats.

Insecten

Veel soorten insecten zijn afhankelijk van bomen, sommige aantrekkelijk en zichtbaar, zoals de vlindergroep. Prachtige vlinders zijn de kleine en grote eikenpage die, zoals de naam al doet vermoeden, afhankelijk zijn van de eik. Het grootste gedeelte is echter miniatuur en niet erg opvallend. Desalniettemin zijn ze voor andere dieren een zeer belangrijke voedselbron. Sommigen soorten zijn minder zichtbaar en soms zeer nuttig. Zo zijn er insecten die de boom opruimen wanneer deze afsterft. Ook zijn er insecten die er juist voor zorgen dat de boom sterft. Deze groep worden ook wel de aantasters genoemd. Bekend zijn dan de iepenspinkever die de bekende iepenziekte overdraagt. Daarnaast zijn er nog tal van torren die gangen eten in de boom en in de productiebossen altijd zijn gehaat vanwege de desastreuze gevolgen.

Schimmels

Schimmels zoals zwammen komen in veel verschillende soorten en maten voor. Een wel bekende is de grote tonderzwam die men in het bos regelmatig tegenkomt op oudere bomen. Veel schimmelsoorten zijn afhankelijk van bomen.

Zoogdieren

Bomen geven ook huisvesting aan verschillende soorten zoogdieren. Zo kunnen er in holtes van oude bomen, bijvoorbeeld beuken, vlermuizen wonen. Ook boommarters en eekhoorns zijn te vinden in deze holten. In het bos zijn de vruchten van de eik en de beuk geliefd bij het wilde zwijn. Minder zichtbaar zijn de kleine knaagdieren als bosmuis, dwergmuis en rosse woelmuis. Deze zijn voor het ecosysteem van een groot belang omdat ze zaden, zoals eikels, verspreiden en een belangrijke voedselbron zijn voor roofdieren.

Inheemse en uitheemse bomen

Bomen die oorspronkelijk in Nederland voorkomen, de zogeheten inheemse soorten, passen veel beter in het ecosysteem dan uitheemse soorten, bijvoorbeeld een paardenkastanje. Dit wordt geïllustreerd door het aantal waargenomen ongewervelden (insecten) per soort. Zo kunnen er bij inlandse eiken (*quercus robur*) wel 423 insectensoorten voorkomen en bij bijvoorbeeld de els maar 90. Bij uitheemse soorten gaat het aantal drastisch naar beneden. Hier gaat het dan maar om enkelingen. Op de paardenkastanje werden vier soorten waargenomen en op de plataan slechts

Aantal insecten in bomen

Inheemse boom	Aantal
Wilgen	450
Zomereik	423
Berk	334
Uitheemse boom	Aantal
Tamme kastanje	5
Paardenkastanje	4
Walnoot	4
Plataan	1

1. Een inheemse boomsoort, zoals deze beuk met boomholte, trekt meer leven dan een uitheemse boom.

2. De kluit van een boom is erg waardevol voor aardhommels en ijsvogels.

3. Hout laten liggen waar het kan, levert een prima bijdrage aan de soortenrijkdom.

één. Dit komt mede doordat de boomsoort uit een andere biotoop komt en de insecten die daar voorkomen op de boom niet in Nederland bestaan. Daarom is het belangrijk om zo veel mogelijk gebruik te maken van gebiedseigen en inlandse soorten.

Oud en nieuw

Hoe groter de variatie in leeftijd van het bomenbestand, hoe meer mogelijkheden er zijn voor planten en dieren. Jonge, oude en dode bomen hebben allemaal een eigen betekenis voor het totale ecosysteem. Probeer daarom de leeftijdsverspreiding door goed beheer te verbeteren. Dit heeft bovendien het grote voordeel dat er een continuïteit ontstaat in het bomenbestand waardoor jong en oud elkaar kunnen blijven opvolgen.

Zelf doen

Zijn er nog andere mogelijkheden om het huisvesten van soorten te stimuleren? Ja, die zijn er zeker. Het begint natuurlijk bij een goede soortkeus. Maak vooral gebruik van inheemse soorten als

zomereik, beuk, gewone es, els, Hollandse linde en Hollandse iep. Voordeel is een goede inpassing in het ecosysteem waarvan veel dieren dankbaar gebruik zullen maken. Heeft het terrein dat je beheert nog voornamelijk jonge beplanting, dan is het zeker de moeite waard om nestkastjes op te hangen. Wanneer er meer bomen met holtes komen, is het vaak minder noodzakelijk. Laat een deel van het hout dat doodgaat staan of liggen. Met name dikkere bomen op plekken waar de veiligheid niet in het geding is, zijn prachtige bijdragen aan de soortenrijkdom. Houd er rekening mee dat bomen een belangrijke structuur geven in het terrein. Veel diersoorten hebben zowel open als gesloten vlaktes nodig en daarom is het goed veel afwisseling te hebben. 🌱

Guido Hamelink en Sander Kristalijn werken bij NLadviseurs, een adviesbureau voor natuurbeheer en landschapsoptimalisering in Arnhem. Telefoon 06-4300297 en www.nladvisers.nl